

КОЛЕКЦІЯ ВИДІВ РОДУ *TILIA* L. В НБС НАНУ НА БОТАНІКО-ГЕОГРАФІЧНІЙ ДІЛЯНЦІ «ДАЛЕКИЙ СХІД»

Кушнір Н. В., кандидат біологічних наук

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

Одним із основних аспектів охорони рослин є моделювання популяцій рідкісних та зникаючих видів у штучно створених фітоценозах. У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, на ботаніко-географічній ділянці «Далекий Схід» сформувалися культурфітоценози мішаних лісів, у яких едифікаторами є інтродуковані види рослин далекосхідної флори. Флористичний склад на ділянці «Далекий Схід» представлений 130 видами рослин далекосхідної флори, з яких 59 видів складають рідкісні види флори, що становить 46 % від загального видового складу. [4]

Серед різноманіття лісо утворюючих видів, що створюють інтродукційні насадження флори Далекого Сходу на території НБС, з родини *Malvaceae* Juss. (*Tiliaceae* Juss) представлені три види *Tilia* L.: *Tilia amurensis* Rupr. (Липа амурська), *Tilia mandshurica* Rupr. & Maxim. (Липа маньчжурська) та *Tilia taquetii* C.K. Schneid. (Липа Таке). [1,3,4]

Таблиця. Види роду *Tilia* L., представлені в колекції Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України на ботаніко-географічній ділянці «Далекий Схід»

Латинська назва	Висота дерева, м	Кількість генеративних особин	Утворення самосіву
<i>Tilia amurensis</i> Rupr.	20-27	7	активне
<i>Tilia mandshurica</i> Rupr. & Maxim.	15-18	14	активне
<i>Tilia taquetii</i> C.K. Schneid.	19-24	3	помірне

Під час формування ділянки враховувались екологічні, географічні та декоративні аспекти розташування рослин. Тому види роду *Tilia* L. зростають на рівнинній частині плато в маньчжурському та охотському флористичних комплексах. Середній вік насаджень складає біля 70 років. До ботанічного саду посадковий матеріал був привезений насінням та сіянцями з Супутинського заповідника Приморського краю у 1949, 1950 та 1953 рр.[2]

В наш час на ділянці всі три види зростають в умовах наближених до природних. Рослини квітують та плодоносять, утворюють повноцінне насіння, яке у сприятливі роки утворюють щільний самосів. Продовж 2-3 років лишається до 15 % проростків, а на 5-10 рік лишається до 3-5% під пологом лісу. На відкритих ділянках, де відбувається природний відпад дерев, або санітарні рубки, відсоток сіянців збільшується до 10-12% на десятий рік.

Продовж 70 років існування ботаніко-географічної ділянки «Далекий Схід», співробітниками саду проводиться унікальний інтродукційний експеримент з перенесення далекосхідних видів в Україну. Особлива увага приділяється рідкісним видам, досліджуються різні ступені їх адаптації до природних умов Середнього Придніпров'я. .

На б/г ділянці *Tilia amurensis* та *Tilia mandshurica* створили повностанові різновікові популяції. Всі три види липи посухостійкі, мало пошкоджується шкідниками та хворобами. Декоративні з ранньої весни по осінь. Ці данні свідчать про успішність інтродукції видів Далекого Сходу родини *Tilia* L в умовах Києва., що дає можливість використовувати їх у озелененні.

В природних умовах місцезростання лип спостерігається зменшення їх природного ареалу розповсюдження, що призводить до зниження чисельності популяцій. За останніми даними The IUCN Red List of Threatened Species[6], *Tilia mandshurica* – віднесена до Червоної книги Японії (Red List of Japanese vascular plants)[5] а *Tilia amurensis* – віднесена до Червоної книги Китаю (Threatened Species List of China's Higher Plants): [7]. Тому особливу увагу при інтродукції займають рідкісні види, а також ефективність їх збереження та охорони *ex situ*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кушнір Н.В. «Сучасний стан хвойно-широколистяних лісів на ботаніко-географічній ділянці «Далекий Схід» в НБС / Міжнародна науково-практична конференція «Динаміка біологічного та ландшафтного різноманіття заповідних територій» (Кам'янець-Подільський 25-27 травня 2016 р.) .– Кам'янець-Подільський: «Друкарня “Рута”», 2016. – 70-72 с.
2. Технорабочий проект создания в Ботаническом саду Академии наук УССР участков растительности Дальнего Востока. Киев : 1961. Инв. № 145. 85 с.
3. Фундаментальні та прикладні аспекти інтродукції і збереження рослин у Національному ботанічному саду імені М.М. Гришка НАН України : монографія / Н.В. Заїменко, Д.Б. Рахметов, М.Б. Гапоненко, М.І. Шумик та ін. Київ : ви-во Ліра-К. 2022. 540 с.
4. Kushnir N.V. Collectio of plants of the Far East in Ukraine. Scientific discussion, (Praha, Czech Republic) ISSN 3041-4245, Vol 1, № 5, 2017, 29-32 p. (<http://pps.kaznu.kz/kz/Main/FileShow2/79805/92/2/11/0/>)
5. Red List of Japanese vascular plants (2007) with the number of ex situ collections in Japan and the UK
https://www.bgci.org/files/Worldwide/News/Sept_Oct11/japanese6web.pdf
6. The IUCN Red List of Threatened Species. (2024). Retrieved from <https://www.iucnredlist.org/>
7. Threatened Species List of China's Higher Plant (2017) Biodiversity science. Vol.25 № 7 July ISSN 1005-0094 IUCN SSC
<https://archive.nationalredlist.org/files/2018/01/China-Higher-Plant-Red-List-BIODIVERSITY-SCIENCE.pdf>